

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА
І СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ
В СУСПІЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ**

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

2 червня 2017 р.

Київ – 2017

8. Полякова Т.С. Анализ затруднений в педагогической деятельности начинающих учителей / Т.С. Полякова. – М.: Педагогика, 1983. – 128 с.
9. Семиченко В.А., Болубаш Я.Я. Реалізація принципу цілісності в професійній підготовці майбутніх вчителів (психологічний аспект) / В.А. Семиченко, Я.Я. Болубаш // Вища і середня освіта: Наук.-методич. зб. Вип.16. – К.: Вища школа, 1993. – С. 12-16.
10. Забулий Н.П. Формирование у студентов положительного отношения к изучению психологии / Н.П. Забулий // Применение активных форм и методов преподавания психолого-педагогических дисциплин: Тезисы докладов науч.-пр. конференции. – Измаил, 1991. – С. 56 - 57.
11. Семиченко В.А. Пути повышения эффективности изучения психологии: Учебное пособие / В.А. Семиченко– К.: Магістр, 1997. – 124 с.

УДК 378.371

Олійник Тетяна

кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних технологій
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди;

Прокопенко Андрій

доктор педагогічних наук, професор,
директор Інституту інформатизації
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,

Тучина Наталія

кандидат педагогічних наук, професор,
декан факультету іноземної філології
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Тенденції розвитку особистості студента в умовах цифрового навчального середовища

Підвищення якості людського капіталу у глобалізованому суспільстві обумовлено новим розумінням лідерства, лідерських якостей, цінностей, позитивних зрушень у свідомості людини, тобто значущості нового рівня соціалізації людини. У такий спосіб прогресивні виші, що спрямовані на модернізацію процесу підготовки сучасних фахівців, впроваджують інноваційні програми, що посилюють увагу до формування цифрової грамотності особистості, без якої неможливо реалізувати своєчасний перехід до суспільства знань.

Цифрова грамотність особистості визнана однією з ключових для 21-го століття у контексті навчання впродовж життя, що, зокрема, стосується здатності критично та творчо використовувати цифрові технології для самореалізації особистості [1, 5, 8]. Без сумніву, в умовах розбудови сталого розвитку суспільства вкрай важливим є

здатність молоді щодо здійснення соціальних проектів і цифрового підприємництва, що обумовлюють формування вагомих якостей особистості (ініціатива, взаємодія, творча співпраця, емпатія). Водночас, в певних випадках об'єкти цифрового світу здатні призвести й до протилежних, катастрофічних наслідків, що спричиняють у молоді ознаки інертності, агресивності, безініціативності, консервативності тощо.

Домінуючими стають зусилля педагогічних вишів, спрямовані на розбудову екосистеми персоналізованої освіти, технологічного і психолого-педагогічного супроводу навчання, що зумовлює якість формування як професійних компетентностей педагога, так і «soft skills» (м'яких навичок, перелік яких за деякими публікаціями налічує 60 позицій [11]), зокрема цифрової та лідерства, медіаграмотності, критичного мислення, міжкультурної компетентності, толерантності тощо.

Значний внесок у дослідження вітчизняних проблем лідерства було зроблено під керівництвом С.Калашнікової (І.Драч, М.Кушнір, В.Міляєва, О.Романовський тощо), у дослідження вітчизняних проблем інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освіту було зроблено під керівництвом дослідників В. Бикова, А. Гуржія, М. Жалдака, Н. Морзе, В. Олійника, В. Руденка, О. Співаковського, О. Спіріна, Ю. Триуса та багатьох інших.

Зрозуміло, що закладам вищої освіти (ЗВО) доведеться враховувати зазначені процеси, вони впроваджують нові інструменти, освітні платформи, стандарти оцінювання освітніх досягнень студентів. В зазначених умовах першочергове завдання ЗВО пов'язано з формуванням цифрового лідерства освітян, зокрема їх дослідницької позиції щодо розробки інноваційних підходів у розбудові інформаційного інклюзивного середовища. Ця особливість фахової підготовки в університетах підтверджена прогнозами експертів підрозділу Ericsson ConsumerLab і незалежним шведським фондом Riksbankens Jubileumsfond: до 2020 року молоді, яка отримує онлайн-освіту, буде 3,5 млн – 50% всіх учнів світу (дослідження «Школа майбутнього»). Водночас за звітом Асоціації європейських університетів (EUA), що представила досвід 249 університетів з 37 країн стосовно масових відкритих онлайн-курсів (MOOCs), організації і підтримки e-learning у вишах, забезпеченням якості і визнання результатів: 91% університетів використовують змішане навчання, 82% вишів пропонують онлайн-курси, більше 80% університетів мають репозиторії для зберігання електронних курсів і цифрового контенту та різні системи для створення і управління навчальними ресурсами для студентів.

Крім того, різноманітні дослідження підтверджують, що молодь не тільки збільшує кількість часу, що проводить в Інтернеті, вона практично всюди й завжди (за допомогою мобільних пристроїв, гаджетів тощо) має безконтрольний доступ з боку дорослих. Серед найбільш важливих засобів, що обумовлюють зазначені тенденції, слід зазначити системи відкритої освіти, хмарні обчислення, науково-освітні інформаційні мережі, глобальні мережі освітян-новаторів, технології електронного та дистанційного навчання, мобільні засоби, технології підтримки віртуальної та доповненої реальності тощо. Проте, безперечно, це автоматично не призводить до формування необхідної компетентності. В першу чергу тому, що існуюча контекстна чутливість і гнучкість з боку різноманітних сервісів хоча і надає можливість швидкого пошуку у відповідності до персональних налаштувань та попередніх запитів, водночас, з іншого – уповільнює розвиток власних навичок молодих людей. Отже, це

обумовлює доцільність системних заходів щодо розробки відповідних ресурсів та сервісів, здатних мотивувати молодь до опанування цифровими пристроями, досконалими інтелектуальними ресурсами, відповідального супроводу та заохочення компетентно використовувати незагрозливі цифрові технології з певним спектром налаштувань.

Таким чином, доцільно виокремити ряд головних питань підготовки молоді до цифрового громадянства в умовах сучасного навчального середовища університету:

- цифрова грамотність: процес навчання та опрацювання технологій (вміти використовувати швидко і належним чином);
- цифрове спілкування: електронний обмін інформацією (вміти використовувати можливість доступу до інформації завжди і повсюди);
- цифровий доступ: повністю електронна участь в діяльності товариства (розуміти, що рівний електронний доступ передбачає відсутність переваг в електронному співтоваристві стосовно расових, фізичних або розумових розбіжностей, зокрема, збільшенню числа людей у великих і малих містах);
- цифрова безпека (самозахист): електронні запобіжні заходи для подолання небезпеки (вміти захистити інформацію від зовнішніх сил, які можуть викликати її руйнування або заповдіяти їй шкоду, тобто від вірусів, резервного копіювання даних, посилення контролю за обладнанням тощо);
- цифровий етикет: електронні стандарти поведінки або процедури (бути відповідальними цифровими громадянами в новому суспільстві);
- цифрові права та обов'язки: ці свободи відносяться до всіх в цифровому світі (необхідний аналіз, обговорення та осмислення основних цифрових прав та обов'язків для кожного, щоб забезпечити критичний підхід до оцінки достовірності інформації та ефективність у цифровому суспільстві);
- цифрова комерція: покупка і продаж товарів у електронній формі (бути ефективними споживачами в умовах безпечної цифрової економіки);
- цифрове законодавство: електронна відповідальність за дії та вчинки (розумітися на певних правилах, які відносяться до протиправних дій).

З метою більш ефективної розбудови інноваційного інклюзивного та рефлексивного середовища ми особливу увагу приділяємо різноманітним відкритим освітнім ресурсам, які мають відповідати сучасним викликам щодо встановлення балансу між освітою для кваліфікації, соціалізації і особистісного розвитку науково-педагогічних кадрів. У зазначених умовах, реалізується низка відповідних заходів: (1) дослідження таких ресурсів, що є дуже привабливими для використання молоддю у неформальному навчанні, (2) опрацювання ресурсів для організації сприятливої мережі продуктивної співпраці (щодо впровадження цифрових технологій, спостереження успіхів і проблем, обмірковування та планування пошуку креативних рішень), а також (3) планування та розробка проектів з метою розбудови свідомого переходу в навчанні (та дослідженні) від пасивного контенту до інтерактивного.

Безперечно, ретельного дослідження потребує ситуація щодо перспективи самовираження молоді через соціальні мережі [3]: сьогодні кожна людина може брати безпосередню участь у формуванні різноманітної інформації в інтернет-спільнотах, блогах, форумах тощо. Зрозуміло, що у такий спосіб уможливується створення все більшої кількості стереотипів і помилок, котрі ймовірно потім тиражуються, таким чином, для маніпуляції свідомістю молоді людини значно

розширюються можливості (особливо з боку соціально безвідповідальних осіб та кіберзлочинців).

Водночас, особливої уваги заслуговує дослідження засобів використання та розробки мультимедійних ресурсів, а також формування медіа освітньої компетентності молоді як основи щодо застосування проблемно-діяльничної та проектної технології з метою виховання толерантного відношення студентів до духовної спадщини різних народів та формування міжкультурної компетентності. Отже, використання медіаосвітніх ресурсів (зокрема, на основі відкритого доступу до музейних, бібліотечних ресурсів та медіа каналів) обумовлює зацікавленість та плodотворну креативну діяльність, і як наслідок, сприяє якісній підготовці студентів до активного суспільного життя, допомагає у вихованні патріотизму і національної самосвідомості, формуванні духовних інтересів і цінностей, полегшує створення умов у розбудові осередків культури.

Зрозуміло, це кардинально змінює освітнє середовище і вимагає запровадження інноваційних підходів до організації освіти, що призведе до швидкої зміни ролі педагогів, вони мають стати проектувальниками, керівниками, менеджерами, кураторами, тьюторами, фасилітаторами, що здатні адаптувати, управляти і оцінювати освітнє середовище [2]. Отже наш досвід свідчить про необхідність раннього залучення студентів до активного використання цифрових технологій та опанування відповідними навичками, що, безперечно, потребує від особистості готовності до «виходу з зони комфорту» та активного перетворення дійсності.

Зазначимо, пріоритетність формування критичного мислення молоді в освіті багатьох країн світу на підставі особистісної й соціальної значущості даного феномену. Одночасно критичне мислення сприяє розвитку свободи та відповідальності особистості, вимагає перебудови всіх академічних дисциплін в рефлексивному напрямі та конструктивному діалозі. Отже, критичне мислення обумовлює реалізацію креативного підходу до практичного використання набутого знання в усіх галузях життєдіяльності, що готує людей до змін та невизначеності, до творчого перетворення реальності. За останні десятиліття поняття «критичне мислення» як результат інтеграції наук, зайняло важливе місце в термінології філософських, психологічних, педагогічних і соціологічних досліджень [6, 9, 10].

Намагаючись зробити навчання більш якісним, ми постійно аналізуємо досягнення найефективніших підходів та результатів освітніх проектів щодо інновацій у підготовці сучасного педагога [4, 7], зокрема ті, що спрямовані на формування навичок самоосвіти, підвищення мотивації і відповідальності за власні результати навчання, а також особливості індивідуальної освітньої траєкторії. Як підтвердила практика, потенціал портфоліо відіграє істотну роль у формуванні навичок самооцінювання студентів (усвідомлення власних вмінь і досягнень). Як освітня технологія портфоліо передбачає організацію діяльності студента, яка включає такі основні фази: (i) мотивація і цілепокладання щодо створення портфоліо; (ii) розробка структури матеріалів; (iii) планування діяльності щодо збирання, оформлення і підготовки матеріалів до презентації; (iv) вироблення критеріїв оцінювання; (v) збір та оформлення; (vi) консультації і коректування плану; (vii) оцінювання результатів діяльності; (viii) рефлексія.

Водночас згідно сучасних досліджень, фактично аналізу підлягає менше 1% даних важливої інформації, що містять ресурси зі всього світу, тобто корисна інформація остається поза увагою, вагомі дані не відшуковуються і не аналізуються за браком відповідних фахівців. Отже, всупереч існуючим стереотипам, що сфера цифрових не потребує спеціального навчання, слід зазначити щодо важливості формування цифрової грамотності молоді як основи для творчості та інновацій у цифровому просторі. Необхідно цілеспрямовано розробляти та впроваджувати кращі зразки цифрового лідерства, щоб прогнозувати наслідки та випереджально реагувати на виклики цифрового простору.

Список використаних джерел

1. Информационные и коммуникационные технологии в образовании : монография / под ред. : Бадарча Дендева – М. : ИИТО ЮНЕСКО, 2013. – 320 с. [Електронний ресурс]. – URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214728.pdf>
2. Коммерс П. Социальные медиа в обучении с применением ИКТ [Електронний ресурс] / П. Коммерс – М. : ЮНЕСКО, 2011. – 12 с. – URL: <http://www.iite.unesco.org> > E-library
3. Олійник Т.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для оцінювання рівня навчальних досягнень студентів ВНЗ [Електронний ресурс] / Т.О. Олійник // Інформаційні технології та засоби навчання. – 2014. – Т. 42, вип. 4. – С. 85–93.
4. Оцінювання якості програмних засобів навчального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів : монографія / Жалдак М.І., Шишкіна М.П., Лапінський В.В., Скрипка К.І. та ін.; за наук. ред. проф. М.І. Жалдака – К.: Педагогічна думка, 2012. – 132 с.
5. Педагогические аспекты формирования медийной и информационной грамотности / Институт ЮНЕСКО. – М. : ЮНЕСКО, 2012. – 80 с.
6. Практикум по развитию критического мышления : учеб. пособие / Евдокимов В.И., Олейник Т.А., Горькова С.А., Микитюк М.В. – Харьков : Торнадо, 2002. – 134 с.
7. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посібник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Харків : Колегіум, 2013. – 364 с.
8. Страдлер Н. Информационные технологии и компетентности учителей / Н. Страдлер, Э. Томпсон, Л. Шру. – М. : ЮНЕСКО, 2011. – 12 с.
9. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, Т.О. Олійник та ін.; за ред. В.М. Кухаренка – Харків : Міськдрук ; НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.
10. Тягло О.В. Деякі особливості інтелектуальної активності людини «швидкого» світу» // Вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна, №992. – Харків: ХНУ, 2012. – URL: http://www-philosophy.univer.kharkov.ua/ua/kafedra/staff_tpf/visnyk/visnyk-992.pdf.
11. The top 60 soft skills at work. – URL: <http://www.rediff.com/getahead/2007/jan/08soft.htm>